

ЕКОЛОГІЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ РЕЛОКАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ: ПРАВОВІ ТА УРБАНІСТИЧНІ АСПЕКТИ

Дмитро БОРОВИЦЬКИЙ

студент юридичного факультету

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

*Науковий керівник: **Наталія ПЕТРЕЦЬКА***

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Переміщення населення, спричинене воєнними діями, зумовило не лише масштабні соціальні та інфраструктурні зміни в окремих регіонах України, але й стало вагомим урбаністичним явищем. Міста, демографічна ситуація в яких залишалася прогнозованою та стабільною, сьогодні стикаються з різким зростанням кількості жителів, що створює навантаження на інфраструктуру, житловий фонд, транспортну систему а також екологічний баланс. Особливо це стосується західноукраїнських міст – Івано-Франківська, Львова, Ужгорода, які стали центрами прийому внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, з початку повномасштабного вторгнення Закарпаття прийняло близько 400 тисяч переселенців, офіційно зареєстрованих – понад 156 тисяч¹. Релокація населення, що виходить за межі простої потреби в швидкому розміщенні людей, чинить значний вплив на міське середовище, докорінно змінює його функціональні, соціальні та екологічні характеристики. У контексті теми «Екологічна реконструкція міських територій у відповідь на виклики релокації населення: правові та урбаністичні аспекти» ключовим стає аналіз прямих і зворотних зв'язків між релокацією та довкіллям. Такий процес створює екологічні виклики, до яких потрібно адаптуватись та стратегічно підійти до вирішення.

Мета даної роботи є визначення потенціалу екологічної реконструкції як інструменту реагування на виклики, пов'язані з

¹ Закарпаття онлайн. (2023, 2 лютого). На Закарпатті відбувся регіональний форум про підтримку переселенців «Життя з нуля» [ФОТО]. <https://zakarpattya.net.ua/News/225737-Na-Zakarpatti-vidbuvsia-rehionalnyi-forum-pro-pidtrymku-pereselentsiv-ZHyttia-z-nulia-FOTO>

релокацією населення, а також виявлення ефективних правових та урбаністичних механізмів, що сприятимуть формуванню стійкого міського середовища. Передусім, необхідно визнати: війна не просто призвела до збільшення кількості мешканців у деяких містах – вона вивела на поверхню слабкі місця наших міських систем. Низка елементів інфраструктури – зокрема, житловий фонд, системи водопостачання, каналізації, громадського транспорту та управління відходами – функціонували з перевантаженням ще до кризи, вже не кажучи про різку зміну в демографічній ситуації. Здебільшого ці системи проєктувалися під стабільне та поступове зростання навантаження, тому в умовах масової релокації виявилися неготовими до швидкої адаптації. Перевантаження громадського транспорту, дефіцит житла, обмежена кількість зелених зон та загальне погіршення стану міського середовища призводять до зниження якості життя як для переселенців, так і для постійного населення. В той самий час, така ситуація в інфраструктурі створює передумови для переосмислення принципів організації міського простору через інтеграцію екологічної реконструкції.

Під екологічною реконструкцією розуміється не просто озеленення чи встановлення сонячних панелей. Це цілісний процес трансформації міста з урахуванням багатьох факторів. Вчений Ерік С. Хіггс вважає, що екологічна реконструкція – це процес відновлення екосистем, який поєднує природні процеси з людською діяльністю для повернення історичної цілісності². Наприклад чи це екологічно доцільно, чи відповідатимиме соціальній справедливості та просторової ефективності. Як приклад можна привести, створення щільної забудови з якісними громадськими просторами – це дозволить оптимізувати використання ресурсів, зменшити потребу в автомобільному транспорті та водночас забезпечити людей комфортним середовищем. Зелені коридори, водно-зелені системи, багатофункціональні парки не тільки покращують мікроклімат, але й стануть просторами соціальної інтеграції, що надзвичайно важливо для переселенців, які опинилися в новому для себе місті.

Наприклад Ужгород, з огляду на прикордонне розташування та невеликі розміри, стає майданчиком для впровадження локальних екологічних ініціатив, таких як модернізація очисних споруд, покращення громадського транспорту та розвиток рекреаційних зон вздовж річки Уж.

² Higgs, E. S. (2003). *Nature by design: People, natural process, and ecological restoration*. MIT Press.

Правове забезпечення цього процесу відіграє вирішальну роль. Варто відзначити, що саме через інструменти права можливо задати вектор екологічної реконструкції міст, зробити її не ситуативною реакцією на кризу, а системною трансформацією. Доцільним є закріплення в законодавстві принципу екологічної адаптивності міського простору, що передбачатиме обов'язкове врахування екологічних критеріїв у кожному етапі проектування та реалізації забудови. Це можуть бути обов'язкові вимоги до щільності та змішаного використання територій, так званого «озеленення» міста, водовідведення, енергоефективності, тощо.

Паралельно до цього буде необхідно створити певний правовий механізм, який буде стимулювати приватний бізнес і забудовників впроваджувати екологічні рішення. Наприклад, через податкові якісь пільги, доступ до земельних аукціонів, пільгове кредитування чи переваги в державних тендерах.

На додаток, доцільним буде вдосконалення вже існуючих механізмів громадської участі, зокрема за допомогою посилення дієвого впливу громад на формування екологічних пріоритетів розвитку міських територій. Насамкінець, також необхідні є створення спеціального фонду або державної програми, спрямованої на екологічну реконструкцію територій релокації – щоб було прозоре фінансування, міжвідомчою координацією та чіткими критеріями ефективності, які базуються не лише на кількості побудованих квадратних метрів, а більш на якості нового міського середовища.

Цілісна взаємодія екологічного підходу, правового регулювання та урбаністичної практики є ключовими інструментами для створення сталої моделі розвитку українських міст в умовах демографічних і просторових змін, зумовлених релокацією населення.